

Viimatistest Euroopa Parlamendi valimistest Euroopas ja Eestis

PIRET EHIN

Tartu Ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituudi asejuhataja teadustöö alal, vanemteadur

LIISA TALVING

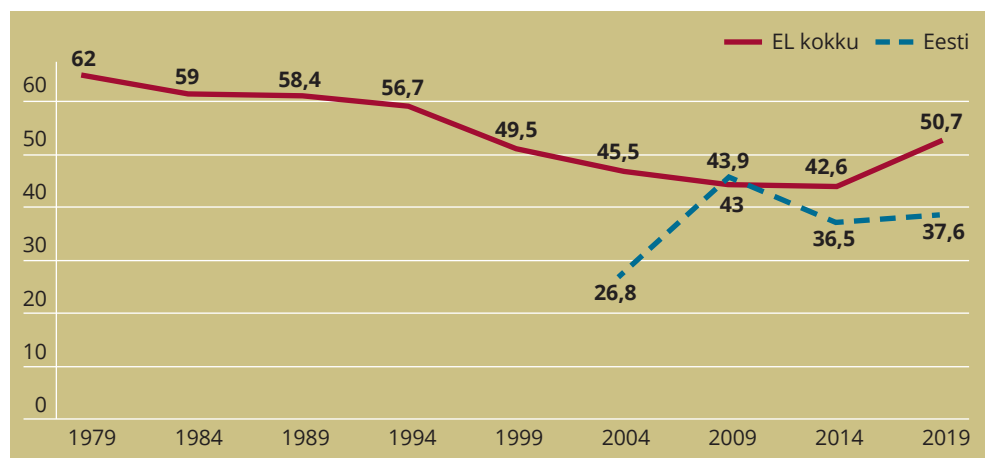
Tartu Ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituudi teadur

Aktiivne valimisosalus tugevdas Euroopa Parlamendi mandaati, võimaldades tal enesekindlamalt rääkida enamiku Euroopa valijate nimel, samas on otsustusprotsessid muutunud keerulisemaks.

23.–26. mail 2019. aastal valisid Euroopa Liidu kodanikud esindajaid Euroopa Parlamenti (EP). EP valimised toimuvad iga viie aasta järel alates 1979. aastast – seekordsed valimised olid järjekorras juba üheksandad. Need toimuvad osaliselt ühtlustatud reeglite alusel, järgides proportsionaalse esindatuse printsiipi, ning igas riigis kandideerivad erinevad erakonnad, mis omakorda on seotud Euroopa tasandi parteiföderatsioonidega. 2019. aasta valimistele lisas ebatavalisust kestav segadus

Brexiti küsimuses – Suurbritannia liidust lahkumise korral pidi Euroopa Parlamendi kohtade arv vähenema 751 liikmelt 705 liikmeni. Nii lõpuks ka läks, ent valimised toimusid – pretsedenditult – tingimustes, kus ei olnud teada, kui mitu esindajat igast liikmesriigist Euroopa Parlamenti pääseb. Ebaselgus valitses ka küsimuses, mis saab 2014. aastal sisse viidud esikandidaatide (*Spitzenkandidaten*) süsteemist, st kas valimistel enim hääli saanud Euroopa erakonna esikandidaadist saab Euroopa Komisjoni juht või mitte. Kõige enam pakkus valimiste eel kõneainet aga küsimus, milliseks kujuneb jõudude tasakaal traditsiooniliste erakondade, uute parteide ning euroskeptikute, äärmusparteide ja populistide vahel.

Eestis toimusid EP valimised neljandat korda. Kunagi varem ei ole EP valimised toimunud nii peatselt peale Riigikogu valimisi – kahtede valimiste vahele jäi vähem kui kolm kuud ning EP valimiste ajaks oli uus valitsus jõudnud ametis olla napilt neli nädalat. Riigikogu valimistele järgnenud vastuolulised, elavat vastukaja pälvinud arengud löid EP valimiste eel pingestunud poliitilise õhkkonna. Euroskeptilisi ja paremäärmuslikke seisukohti väljendanud Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE) kaasamine valitsusse tõstatas küsimusi Eesti senise välispoliitilise kursi jätkumise kohta. EKRE populaarsus tähendas võimalust, et esmakordselt saadavad Eesti

JOONIS 1. Valimisaktiivsus EP valimistel 1979–2019

Allikas: Euroopa Parlament, <https://www.europarl.europa.eu/>

valijad Euroopa Parlamenti ka euroskeptilise erakonna esindaja. Brexit mõjutas Eestis toimuvat sel määral, et valimiste toimumise ajal ei olnud selge, kas Eestit hakkab europarlamendis esindama kuus või seitse saadikut.

Järgnev lühianalüüs keskendub neljale EP valimistega seonduvale teemale: valimisaktiivsus, valimistulemused, valijakäitumine ning tulemuste mõju Euroopa Parlamendile ja Euroopa Liidule.

VALIMISAKTIIVSUS

2019. aasta valimised tõid Euroopa-meelsetele poliitikutele ja vaatlejatele rõõmusõnumi: esimest korda alates 1979. aastast valimisaktiivsus tõusis, mitte ei kahanenud (vt joonis 1). Üle Euroopa võttis valimistest osa pisut enam kui pool valimisõiguslikest kodanikest. Rekordilisele tulemusele on pakutud mitmesuguseid seletusi. Euroopa Parlamendi tellitud küsitlusuuring näitas, et tõus tulenes nii noorte valijate suurenenud aktiivsusest kui ka kerkinud toetusest Euroopa Liidule. Samuti viitasid küsitlustulemused, et valijaid aitas välja tuua Brexiti hoiatav näide (Euroopa Parlament 2019).

Üle-euroopalisest osalusprotsendist ja selle muutumisest läbi aegade ei maksa siiski teha kaugeleulatuvaid järeldusi

Euroopa Liidu legitiimsuse või populaarsuse kohta. Osalusaktiivsus on riigiti väga erinev. Näiteks osales 2019. aasta EP valimistel 88,5 protsenti Belgia valijatest, samas kui neljas liikmesriigis – Slovakkias, Sloveenias, Horvaatias ja Tšehhi Vabariigis – jäi valimisaktiivsus alla 30 protsendi. Valimisaktiivsus sõltub paljudest teguritest, sh sellest, kas valimiskäimine on kohustuslik, kas EP valimised toimuvad muude valimistega samal ajal, kui polariseerunud on parteisüsteem, kui jõulised on valimiskampaaniad ja kui aktiivne on iga liikmesriigi valijaskond üldiselt. Kui vaatame valimisaktiivsuse muutumist läbi aja (joonis 1), ei tohi unustada, et nelja kümnendi jooksul kasvas liidu liikmete arv üheksalt kahekümne kaheksale. Endise idabloki riikide kodanikud on keskmiselt viletsamad valimiskäijad

**Aastal 2019 esimest
korda alates 1979.
aastast valimisaktiivsus
tõusis, mitte ei
kahanenud.**

kui lääneeurooplased, seda nii Euroopa Parlamendi kui riigiparlamentide valimiste kontekstis (vt IDEA 2020).

Eestis jäi valimisaktiivsus 2019. aastal Euroopa keskmisele tublisti alla, püsid enam-vähem samal tasemel kui 2014. aastal (vt joonis 1). Suur erinevus võrreldes paar kuud varem toimunud Riigikogu valimistega, kus osales 63,7 protsenti valijaist, näitab, et EP valimisi peetakse vähemoluliseks. Valijad kasutasid väga aktiivselt eel- ja e-hääletamise võimalusi: e-hääle osakaal kõikidest häälest moodustas 46,7 protsenti, mis on kõigi aegade Eesti rekord ja ilmselt ka maailma tiptulemus. Valimisaktiivsus oli kõrgeim Tallinnas, Tartus ja Harjumaal (ca 42%) ning madalaim Ida-Virumaal (24,3%). Mitte-eestlaste madalat valimisaktiivsust seletati selle valijagrupi võõrandumisega Keskerakonnast, seda nii viimase otsuse tõttu moodustada valitsuskoalitsioon rahvuslust rõhutava EKREga (Gamzejev

Endise idabloki riikide kodanikud on keskmiselt viletsamad valimaskäijad kui lääne-eurooplased.

2019) kui ka mitmete Ida-Viru kohalikkude elu puudutanud probleemide mõjul.

VALIMISTULEMUS

EP valimiste tulemusi tutvustades esitatakse tavaliselt kohtade jaotus Euroopa Parlamendi fraktsioonide vahel. Kuigi see on lihtsaim viis võtta kokku kirjut pilti, mis avaneb 28 liikmesriigis toimunud valimiste tulemusi silmitsedes, on selline esitus ka mõnevõrra eksitav, kuna võib jätta mulje, nagu oleksid kõnealused

Fraktsioon	Lühend	Maailmavaade	Kohti enne 31.01.2020	Kohti alates 01.02.2020
Euroopa Rahvapartei	EPP	parentsentristlik	182	187
Sotsiaaldemokraadid ja demokraadid	S&D	sotsiaaldemokraatlik	154	147
Uuenev Euroopa (Renew Europe)	RE	liberaalne	108	98
Rohelised/Euroopa Vabaliit	Greens/EFA	roheline; regioonide ja vähemuste huvide kaitse	74	67
Identiteet ja demokraatia	ID	paremäärmuslik	73	76
Euroopa Konservatiivid ja Reformistid	ECR	euroskeptiline	62	61
Euroopa Ühendatud Vasakpoolsed / Põhjamaade Rohelised Vasakpoolsed	GUE/NGL	vasakpoolne	41	40
Mitteliitunud	NI	-	57	29

TABEL 1. Üheksanda Euroopa Parlamendi fraktsioonid

Allikas: Euroopa Parlament, <https://www.europarl.europa.eu/>

poliitilised jõud valimistel selgelt piiritletud ja ühtsete jõududena osalenud. Nii see ei ole. EP fraktsioonid on võrdlemisi lõdvad erakondade ühendused, mille nimetused ja koosseisud on ajas muutuvad. Fraktsioone võib praktiliselt igal ajal juurde ja ümber moodustada – piisab sellest, kui vähemalt 23 saadikut vähemalt seitsmest liikmesriigist teatavad, et neil on „sarnased vaated“. Mõnikord kolivad liikmesriikide erakonnad ühest grupist teise

2019. aastal valitud Euroopa Parlament on killustunum kui kunagi varem.

(tuntuim näide on Briti Konservatiivse erakonna lahkulöömine EPP-ED grupist 2009. aastal ja liitumine uue euroskeptilise Euroopa Konservatiivide ja Reformistide grupiga). Eelmise, aastatel 2014 kuni 2019 tegutsenud parlamendikoosseisu kaheksast fraktsioonist (kui jätta kõrvale mitteliitunud grupp) jätkas 2019. aasta valimiste tulemusel moodustatud Euroopa Parlamendis sama nime all vaid viis ühendust. Seega peegeldab fraktsiooni-devaheline kohtade jaotus mitte üksnes valijate toetust erinevatele erakondadele, vaid ka nii valimiseelseid kui -järgseid arenguid teemal „kes kellega käib“. 2019. aasta EP valimiste tulemuste esitamisel ja analüüsimisel tuleb arvestada ka sellega, et kuni Ühendkuningriigi liidust lahkumiseni 31. jaanuaril 2020 oli Euroopa Parlament 751-kohaline, alates 1. veebruarist 2020 on esinduskogus aga 705 kohta (vt tabel 1).

2019. aasta valimiste tulemusel moodustatud Euroopa Parlament on killustunum kui kunagi varem. Kaks

peamist jõudu, Euroopa Rahvapartei ja Sotsiaaldemokraatide fraktsioon, kes kahepeale kokku on varem alati kontrollinud 50–70 protsenti parlamendikohtadest, ei oma üheksandas Euroopa Parlamendis enam enamust – neil on 334 kohta 705st. Enim suurendasid oma esindatust liberaalid ja rohelised. Liberaale koondava Uueneva Euroopa fraktsiooni ridu aitas oluliselt kasvatada 2016. aastal Emmanuel Macroni loodud erakonna En Marche! liitumine fraktsiooniga. Parementsentristliku Rahvaparteiga seotud erakonnad tegid traditsiooniliselt tugevaima tulemuse Saksamaal, aga ka Kes- ja Ida-Euroopas, samas kui sotsiaaldemokraadid ja liberaalid olid võidukad Hispaanias, Portugalis ja Hollandis. Roheliste toetus oli suurim Saksamaal, ent Ida- ja Lõuna-Euroopas jäi nende tulemus kasinaks. Populistlike, äärmuslike ja euroskeptiliste erakondade esindatus jäi enam-vähem samale tasemele nagu see oli olnud kaheksandas europarlamentis. Parempopulistid tegid tugeva tulemuse Itaalias, Prantsusmaal, Poolas ja Suurbritannias, samas kui vasakpopulistid, näiteks Hispaania Podemos ja Kreeka SYRIZA, said suurte kaotuste osaliseks.

Eestis oli eurovalimistel üles seatud üheksa erakonda ning viis üksikkandidaati. Valimiste võitjateks võib lugeda opositsioonilisi Reformierakonda ja Sotsiaaldemokraate, kes kogusid vastavalt 26,2 protsenti ja 23,3 protsent häälest ning said mõlemad kaks kohta esinduskogus. Suurimaks hääldemagnetiks osutus sotside esinumber Marina Kaljurand, kes kogus 65 549 häält. Valimiste kaotajaks peetakse Keskerakonda, kelle 14,4 protsenti häälest oli tagasihoidlik tulemus võrreldes 23,1 protsendiga vaid mõned kuud varem toimunud Riigikogu valimistel. Numbritest kumab läbi valijate rahulolematuse erakonna otsusega astuda võimulejäämise nimel koalitsiooni rahvuskonservatiivse EKREga – samm, mis riivas erakonna mitte-eestlastest tuumikvalijaid. Seda kinnitab ka üksikkandidaat Raimond Kaljulaidi populaarsus (6,2%), kes

vahetult enne eurovalimisi samal põhjusel Keskerakonnast välja astus. EKRE kogus eurovalimistel 12,7 protsenti häälest ja sai parlamendis ühe koha, jäädes alla oma märtsikuistel Riigikogu valimistel tehtud sooritusele (17,8%). Isamaa hääletesaak oli 10,3 protsenti, mis andis erakonnale 2020. aasta veebruaris, peale Suurbritannia Euroopa Liidust lahkumist ja parlamendi-kohtade ümberjagamist, ühe koha esin-duskogus. 13 protsenti häälest jagunes väikeste parlamendiväliste erakondade ja üksikkandidaatide vahel, kes europaarla-mendis esindatust ei saavutanud.

VALIJAKÄITUMINE JA SEDA MÕJUTA-VAD TEGURID EP VALIMISTEL

Tuntud käsitluse kohaselt on EP valimised teisejärgulised riigisisese valimised (TSV), mille Euroopa mõõde on väheldane (Reif, Schmitt 1980; Hix, Marsh 2007). Käsitlus lähtub tõdemusest, et EP valimisi korraldab iga liikmesriik eraldiseisvalt, valimisreeglistik on vaid osaliselt üht-lustatud ning igas riigis kandideerivad oma erakonnad ja poliitikud, kelle seos Euroopa tasandi parteide ja poliitiliste rühmitustega jääb keskmise valija jaoks üpris hämaraks. Seetõttu eeldatakse, et EP valimised keskenduvad valdavalt sisepoliitilistele, mitte Euroopa teemadele. TSV mudeli kohaselt on EP valimistel märksa vähem kaalul kui riigiparlamendi valimistel, kus valimistulemus määrab, kes saab võimule. EP valimiste suhteline vähetähtsus väljendub nii madalamas valimisaktiivsuses kui ka selles, et valija käib oma häälega vabamalt ringi. See tähendab, et valija mõtleb vähem oma hääle strateegilistele tagajärgedele ning hääletab siiramalt ja emotsionaalsemalt. See võib anda eelise väiksematele erakon-dadele. Samuti väidab TSV mudel, et kuna EP valimised keskenduvad sisepoliitilistele teemadele, kujuneb keskseks küsimuseks hinnang ametisoleva valitsuse tegevusele. Juhul kui valijad on valitsuses ning võimu-poliitikutes pettunud, kasutavad nad EP valimisi selleks, et oma rahulolematusest

märku anda ja võimulolijaid karistada. TSV mudeli kohaselt sõltub võimuparteide käekäik EP valimistel ka sellest, millisesse valimistsükli faasi EP valimised langevad. Kui need toimuvad vahetult peale riigipar-lamendi valimisi, pole valijad veel jõudnud valitsejates pettuda. Kui valitsus on olnud võimul tükk aega, on rahulolematuid rohkem (Marsh 1998; Schmitt, Toygür 2016).

Kuigi EP valimiste tulemused on nimetatud ootusi korduvalt kinnitanud, on TSV mudeli seletusvõime siiski küsimärgi all. Neljakümne aasta jooksul, mil liidu kodanikud on saanud Euroopa Parlamenti otse valida, on nii parlament kui ka EL tervikuna vaat et tundmatuseni muutu-nud. Võrdlemisi vähetähtsast nõuandvast kogust on saanud keskne seadusandja, kellel on ELi Nõukoguga võrdne roll nii seaduste tegemisel kui ka eelarve üle otsustamisel. Euroopa lõimumine on muutunud poliitiliseks küsimuseks ning paljudes riikides on tekkinud tugevad euroskeptilised erakonnad. Üleilmastumise ja piirkondliku lõimumise kontekstis on eraldusjoon sise- ja välispolii-tiliste teemade vahel muutunud hägusaks. Rida uuringuid näitab, et Euroopa teemad siiski lähevad valijaile korda ja mängivad olulist rolli selles, kuidas valijad EP vali-mistel hääletavad (nt Carrubba, Timpone 2005; Hobolt 2015; Hobolt, de Vries 2016; van Elsas *et al.* 2019).

Mil määral TSV mudel 2019. aasta EP valimiste puhul paika pidas? Kõigi 28 liikmesriigi andmetel põhinev valimis-tulemuste analüüs (Ehin, Talving 2020) näitab, et erakonna valitsussekuulumine ei ennustanud selle toetuse tõusu või langust eurovalimistel võrreldes eelnenud riigiparlamendi valimistega. Samuti ei sõltunud valitsuserakondade edu sellest, millisesse valimistsükli faasi EP valimised langesid. Küll aga oli olemas selge seos erakonna suuruse ja EP valimistel võidetud või kaotatud hääle vahel: mida edukam oli erakond riigiparlamendi valimistel, seda enam kukkus selle hääleprotsent

Võrreldavad valimised	RK valimiste järel valitsuse moodustanud erakonnad	Häälte protsent Riigikogu valimistel (RKV)	Häälte protsent Euroopa Parlamendi valimistel (EPV)	Vahe (EPV-RKV)
RK 2003; EP 2004	Res Publica	24,6	6,7	-17,9
	Reformierakond	17,7	12,2	-5,5
	Rahvaliid	13,0	8,0	-4,9
	Kokku:	55,3	26,9	-28,4
RK 2007; EP 2009	Reformierakond	27,8	15,3	-12,5
	IRL	17,9	12,2	-5,7
	SDE ¹	10,6	8,7	-1,9
	Kokku:	56,3	36,2	-20,1
RK 2011; EP 2014	Reformierakond	28,6	24,3	-4,3
	IRL ²	20,5	13,9	-6,6
	Kokku:	49,1	38,2	-10,9
RK 2019; EP 2019	Keskerakond	23,1	14,4	-8,7
	EKRE	17,8	12,7	-5,1
	Isamaa	11,4	10,3	-1,1
	Kokku:	52,3	37,4	-14,9

Märkused: ¹ Erakond lahkus valitsusest mais 2009, kuu enne EP valimisi.

² Erakond lahkus valitsusest märtsis 2014, kaks kuud enne EP valimisi.

TABEL 2: Valitsuserakondade kaotused Euroopa Parlamendi valimistel

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon, www.vvk.ee

EP valimistel. Teisisõnu näitas analüüs, et paljud valijad hülgasid EP valimistel suuremad erakonnad ja andsid oma hääle väiksematele tegijatele. Selline tulemus kinnitab killustumise trendi. Oma roll suurte erakondade väheses valimisedus on ka valimissüsteemidel: riikides, kus riigiparlamendi valimisel rakendatakse pluraalset valimissüsteemi (Ühendkuningriik, Prantsusmaa) või segasüsteemi (Itaalia, Leedu, Saksamaa, Ungari), kaotavad suured erakonnad EP valimistel (kus on kasutusel proportsionaalne valimissüsteem) iseäranis suure osa häälest (Ehin, Talving 2020). See on ootuspärane, sest pluraalsete valimissüsteemide puhul on esindatuse saavutamise lävend kõrge, mis annab eelise suurtele erakondadele.

Eestis on valitsuserakonnad EP valimistel (võrreldes eelnenud Riigikogu valimistega) alati hääli kaotanud (vt tabel 2). Enamasti on suurim kaotaja juhtiv

valitsuspartei. Nii oli see ka 2019. aasta EP valimistel, hoolimata sellest, et valitsus oli jõudnud ametis olla napilt kuu aega. Kokkuvõttes näib hüpotees, et valijad kasutavad EP valimisi valitsuserakondade karistamiseks, Eesti puhul hästi paika pidavat.

Kui EP valimisi iseloomustab killustumine ehk väikeparteide suhteline edu, siis kas andmete põhjal on võimalik öelda midagi täpsemat killustumise põhjuste kohta? Kas valijad eelistavad mingit kindlat tüüpi erakondi või ilmavaadet? Kas häälte fragmenteerumist tõukab tagant rahulolematuse peavoolupoliitikaga ja vastuseis Euroopa lõimumisele ja üleilmastumisele?

Viimase kümnendi jooksul on EP valimiste kontekstis tihti juttu euroskeptikute, populistide ning äärmuslaste esiletõusust. Väljendatud on muret selle üle, et säärase jõudude senisest suurem esindatus võib

Vabariigi Valimiskomisjon ootas Euroopa päeval külla, pakkus kommi ja jagas infot Euroopa Parlamendi valimiste kohta

Foto: Riigi valimisteenistus ja Vabariigi Valimiskomisjon

edasist lõimumist pidurdada või Euroopa Liitu seestpoolt õõnestada. 2014. aasta EP valimised, millele jättis jälje Euroopat räsitud pikaleveninud majanduskriis, näitasid, et murel on alust. Populistlikud erakonnad võtsid veerandi kõigist Euroopa Parlamendi kohtadest (Martín-Cubas *et al.* 2019; Luo 2017), sel ajal kui traditsioonilised liberaalsed, konservatiivsed ja sotsiaaldemokraatlikud erakonnad kaotasid hääli ja kohti. Nii 2014. aasta EP valimiste tulemused kui ka neile järgnenud üleilmset vastukaja pälvinud populistide ja euroskeptikute triumfid (Trumpi valimine USA riigipeaks, rahvahääletus Brexiti küsimuses) andsid alust kartusele, et 2019. aasta EP valimistel võivad populistid, äärmuslased ja euroskeptikud võtta veelgi suurema osa Euroopa esinduskogu kohtadest. Peavoolupoliitikutele ja Euroopa-meelsetele poliitikavaatlejaile tegi muret Marine Le Peni ja Matteo Salvini juhitud katse koondada väga erinevate vaadete ja seisukohtadega euroskeptilisi erakondi ühtseks suureks poliitiliseks jõuks.

2019. aasta EP valimistel tegid populistid, äärmuslased ja skeptikud 2014. aasta valimistega võrreldava tulemuse ehk hoidsid suuresti varem saavutatud positsioone. Suurima hääletsaagi said

Viktor Orbáni erakond Fidesz Ungaris (52,6%), Jarosław Kaczyński juhitud Õigus ja Õiglus Poolas (45,4%) ning Matteo Salvini eestvedamisel tegutsev Põhja Liiga Itaalias (34,3%). Võrreldes EP valimistele eelnenud riigiparlamentide valimistega populistid, äärmuslased ja euroskeptikud

**Hüpotees, et valijad
kasutavad EP valimisi
valitsuserakondade
karistamiseks,
näib Eestis
hästi paika pidavat.**

2019. aastal aga pigem kaotasid hääli. Kohati seletab seda meedias üles kurvitud ootustest märksa tagasihoidlikumat tulemust häälte ümbermängimine populistlike, euroskeptiliste või äärmuslike erakondade vahel riikide sees. Itaalias näiteks kaotas populistlik eurovastane

Viie Tähe liikumine hääletas 16,2 protsendipunkti, samas kui teine populistlik eurovastane erakond Põhja Liiga võitis 16,9 punkti. Suurbritannias aga kaotasid euroskeptiliseks kvalifitseeruvad Konservatiivid riiklike valimistega võrreldes 33,4 protsendipunkti, samas kui esmakordselt EP valimistel osalenud populistlik ja eurovastane Brexiti Erakond kogus 31,6 protsenti häälest.

Kokkuvõttes näitavad andmed, et ühte kindlat põhjust, miks valijad viimastel EP valimistel suurtele erakondadele selja pöörasid ja väiksemaid poliitilisi jõude eelistasid, ei ole võimalik välja tuua. Liikmesriikides valitsesid erinevad suundu-

***Tuleb lahendada
küsimus,
kuidas tagada
esinduskogu töövõime,
kui parlamendil,
selle komisjonidel
ja fraktsioonidel
pole võimalik
füüsiliselt koguneda.***

mused ja valijatele läksid korda erilaadsed teemad kliimamuutusest, julgeolekust ja rände piiramisest majanduskasvu ergutamise ja rahvusluse ohjeshoidmiseeni. Ei ole liialdus väita, et EP valimised olid kobarsündmus, mis koosnes 28 erinevast loost.

VALIMISTE MÕJU

Üle 50 protsendi ulatunud osalusaktiivsus tugevdas Euroopa Parlamendi mandaati, võimaldades sellel enesekindlamalt rääkida Euroopa valijate enamuse nimel.

Varasemast suurem killustumine ja polariseerumine aga muudavad otsustusprotsessid ja koalitsioonide moodustamise europarlamendis keerulisemaks. Kui varem piisas seaduse vastuvõtmiseks kahe peamise fraktsiooni omavahelisest kokkuleppest, siis nüüd on vaja enamuse saavutamiseks otsida liitlasi teistest fraktsioonidest. Kardetud euroskeptikute ühinemist ei ole toimunud: skeptikud jagunevad parlamendis eri gruppide vahel ning segane ja kulukas Brexit on eurovastaste retoorikat pigem pehmemaks muutnud – liidust lahkumise asemel räägitakse liidu muutmise vajadusest.

Euroopa Parlamendi üheks olulisemaks ülesandeks valimistele järgnenud poole aasta jooksul oli osaleda liidu tippametikottade täitmise protsessis. Asjaolu, et EP valimistel enim hääli saanud Euroopa Rahvapartei esikandidaadist Manfred Weberist ei saanud Euroopa Komisjoni juhti, on europarlamendi jaoks oluline tagasilöökk. Parlamendi suuremad fraktsioonid on pikki aastaid toetanud nn esikandidaatide (*Spitzenkandidaten*) loogikat, mille kohaselt EP valimiste tulemus peaks määrama, kes hakkab juhtima Euroopa tasandi „valitsust“ ehk Euroopa Komisjoni. 2014. aastal oli tippkandidaatide süsteem justkui toiminud: Komisjoni juhiks sai Rahvapartei esikandidaat Jean-Claude Juncker. 2019. aasta suvel aga esitas Ülemkogu Komisjoni juhi kandidaadiks Saksamaa kaitseministri Ursula von der Leyeni, kes EP valimistel ei kandideerinudki. Euroopa Parlament kinnitas von der Leyeni ametisse 16. juulil 2019. Selline asjade käik tähendab parlamendi jaoks olulist kaotust kauakestvas institutsioonidevahelises vastuseisus selle üle, kuidas tuleks praktikasse tõlkida Lissaboni leppe sätteid, mis puudutavad Komisjoni presidendi ametikoha täitmist. Von der Leyeni juhiks tõusmise järel kuulutasid paljud vaatlejad esikandidaatide süsteemi surnuks, kuid Euroopa Parlamendi survele on esikandidaatide teema siiski lisatud euroliidu tulevikuarutelude päevakorda.

Valimisjaoskond Stroomi Keskuses Euroopa Parlamendi 2019. aasta valimistel

Foto Priit Simson / Delfi

2020. aasta prioriteet on ka uue seitsme-aastase eelarveraamistiku paigapanemine. Nii sellesse kui ka muudesse tegevusplaanidesse teeb mõistagi jõulisi korrektiive üleilmne koroonaviiruse puhang – Euroopa Parlament ja liit tervikuna on silmitsi küsimusega, kuidas aidata eurooplastel toime tulla enneolematu tervise- ja majanduskriisiga. Selleks, et parlament saaks

kriisi lahendamisse täiel määral panustada, tuleb esmalt lahendada küsimus, kuidas tagada esinduskogu töövoime olukorras, kus parlamendil, selle komisjonidel ja fraktsioonidel pole võimalik füüsiliselt koguneda. Senised sammud – sh võrdlemisi kiire üleminek kaughääletamisele – annavad lootust, et Euroopa Parlament saab eesseisvate ülesannetega hakkama.

KASUTATUD ALLIKAD

- CARRUBBA, C., TIMPONE, R. J. (2005). Explaining Vote Switching Across First-and Second-Order Elections: Evidence from Europe. – Comparative Political Studies 38(3), 260–281. DOI: 10.1177/0010414004272693.
- HOBOLT, S. B. (2015). The 2014 European Parliament Elections: Divided in Unity? – JCMS: Journal of Common Market Studies 53(51), 6–21. – DOI: 10.1111/jcms.12264.
- HOBOLT, S. B., DE VRIES, C. E. (2016). Turning Against the Union? The Impact of the Crisis on the Eurosceptic Vote in the 2014 European Parliament Elections. – Electoral Studies 44, 504–514. DOI: 10.1016/j.electstud.2016.05.006.
- EHIN, P., TALVING, L. (2020). Second-order Effects or Ideational Rifts? Explaining Outcomes of European Elections in an Era of Populist Politics. – Italian Political Science Review (ilmumas).
- EUROOPA PARLAMENT. (2019). 2019 European Elections: Record Turnout Driven by Young People. – <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20190923IPR61602/2019-european-elections-record-turnout-driven-by-young-people>.
- GAMZEJEV, E. (2019). Keskerakond kaotas Ida-Virumaal pooled toetajad. – Postimees, 27. mai. – <https://pohjarannik.postimees.ee/6692508/keskerakond-kaotas-ida-virumaal-pooled-toetajad>.

- HIX S., MARSH, M. (2007). Punishment or Protest? Understanding European Parliament Elections. – *The Journal of Politics* 69(2), 495–510. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2007.00546.x>.
- IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance). Voter Turnout by Country. – <https://www.idea.int/data-tools/continent-view/Europe/40>.
- LUO, C-M. (2017). The Rise of Populist Right-Wing Parties in the 2014 EP: Election and Implications for European Integration. – *European Review* 25, 406–422. DOI: 10.1017/S1062798717000126
- MARSH, M. (1998). Testing the Second-Order Election Model After Four European Elections. – *British Journal of Political Science* 28(4), 561–607. DOI: 10.1017/S000712349800026X.
- MARTÍN-CUBAS, J., BODOQUE, A., PAVÍA, J. M., TASA, V., VERES-FERRER, E. (2019). The “Big Bang” of the Populist Parties in the European Union: The 2014 EP Election, Innovation. – *The European Journal of Social Science Research*, 32(2), 168–190. DOI: 10.1080/13511610.2018.1523711
- REIF, K., SCHMITT, H. (1980). Nine Second-Order National Elections: A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results. – *European Journal of Political Research* 8(1), 3–44. DOI: 10.1111/j.1475-6765.1980.tb00737.x.
- SCHMITT, H., TOYGÜR, İ. (2016). European Parliament Elections of May 2014: Driven by National Politics or EU Policy Making? – *Politics and Governance*, 4(1), 167–181. DOI: 10.17645/pag.v4i1.464.
- VAN ELSAS E., GOLDBERG, A. C., DE VREESE, C. H. (2019). EU Issue Voting and the 2014 European Parliament Elections: a Dynamic Perspective. – *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 29(3), 341–360. DOI: 10.1080/17457289.2018.1531009.